

Motion

1978/79: 1050

av Olof Palme m. fl.
om invandrarpolitiken

I. Invandrarpolitikens inriktning

I dag bor mer än 400 000 utländska medborgare i Sverige. Av dessa är en fjärdedel barn och ungdomar som fötts och vuxit upp här. Nästan alla stater på jorden finns företrädda bland de utländska medborgarna. Till detta kommer omkring 300 000 invandrare som har sökt och fått svenskt medborgarskap. Lika många är de som fötts i Sverige som svenska medborgare av föräldrar vilka har invandrat under efterkrigstiden. Totalt finns därmed omkring en miljon människor i Sverige med bakgrund som invandrare.

Det är med denna insikt, att numera var åttonde invånare i vårt land har sina rötter i ett annat land, som socialdemokratin lägger fram förslag till särskilda insatser på kommunal nivå för de invandrade. Därmed för vi vidare den politik som socialdemokratin grundlagt i regeringsställning. Denna politik kan sammanfattas i begreppen jämlikhet, valfrihet och samverkan.

Jämlikhet mellan invandrare och svenskar förutsätter att invandringen anpassas till samhällets möjligheter att ge invandrarna arbete och social trygghet. En invandring som helt styrs av marknadskrafterna skulle vara till skada för löntagarna såväl i Sverige som i utvandringsländerna.

Valfrihet för invandrarna och rätten för etniska minoriteter att fritt utveckla sitt språkliga och kulturella arv svarar mot grundläggande socialdemokratiska krav på självbestämmande och demokrati. Därför skall samhället stödja invandrarnas och minoriteternas strävanden till egen kulturell och etnisk identitet.

Samverkan människor emellan måste stärkas för att motverka fördomar och kulturell isolering mellan olika grupper i samhället och för att främja solidariteten över nations- och språkgränserna. Därmed kan arbetet för internationalism och samhörighet mellan folken förankras i vardagen och i det svenska samhällsarbetet.

I praktiken är det emellertid mycket långt kvar innan de mål för invandrarpolitiken som en enhällig riksdag antog år 1975 kan förverkligas. De senaste åren visar också klart att invandrarnas ställning försvagas när arbetslösheten ökar och många människor känner sin ekonomiska trygghet hotad. Det är viktigt att klargöra att många av de problem som kännetecknar invandrarnas situation är gemensamma för stora grupper i det svenska samhället. Det bästa exemplet är invandrarnas situation i arbetslivet som,

enligt de levnadsnivåundersökningar som genomförts under senare år, karakteriseras av alla de förhållanden som drabbar de svagaste grupperna i samhället – dålig arbetsmiljö, obekväma arbetstider, stora olycksfallsrisiker etc.

2. Kommunerna och invandrarna

Med propositionen 1975:26 om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m. m. tog den socialdemokratiska regeringen viktiga steg för att reformera samhällsinsatserna till förmån för invandrarna. Målen för politiken lades fast samtidigt som bl. a. arbetsmarknads-, bostads-, kultur- och utbildningsfrågor liksom sociala spörsmål togs upp till samlad behandling. Med de höjda ambitionerna följde ökade anspråk på insatser från såväl staten som kommunerna.

Trots ambitiösa insatser från kommunernas sida har det, i en tid av snabbt växande allmänna krav på kommunala insatser och ofta starkt begränsat finansiellt utrymme, inte varit möjligt att fullt utveckla ett sammanhållet kommunalt program till förmån för invandrarna. Därmed har det inte heller blivit möjligt att mera definitivt värdera effekterna av olika insatser. Alltjämt saknar vi entydiga uppgifter om olika insatserns effektivitet som delar i ett sammanhållet invandrarprogram på kommunal nivå.

Mot denna bakgrund finner socialdemokraterna det angeläget att ytterligare bidrag nu lämnas till breddad kommunal verksamhet. Verksamheten bör få försökskaraktär och bedrivs i två kommuner med mera betydande andel invandrare av den totala befolkningen. En av kommunerna bör ingå i ett storstadsområde. Vid direkta kontakter har företrädare för kommunerna Botkyrka och Olofström förklarat sig intresserade att medverka i en försöksverksamhet av det slag som här föreslås.

Med tanke på de särskilda kostnader som är förenade med pilotprogram av det slag som kommer att förordas är det motiverat med särskilt finansiellt stöd från staten. Riksintresset för försöken och därmed skälen för särskilt finansiellt stöd från staten understryks av förhållandet att kunskaper och erfarenheter från verksamheten kan tillgodoföras alla landets kommuner.

Det statliga engagemanget i försöken bör spänna över flera år. Försöksperiodens längd torde få bestämmas slutgiltigt först efter fördjupade kontakter mellan regeringen, invandrarverket och de berörda kommunerna. Vid periodens slut bör insatserna och dess effekter utvärderas. Detta bör förslagsvis ske genom invandrarverkets och riksrevisionsverkets försorg under medverkan från berörda kommuner och medverkande organisationer. Behovet av utvärdering reser krav på en sådan utformning och uppläggning av försöken att insatta resurser (kostnader) kan ställas mot uppnådda resultat (prestationer/effekter). Resultatet av försöken bör redovisas för riksdagen.

I det följande redovisas i allmänna ordalag vissa komponenter som skulle kunna ingå i försöksverksamheten. Det bör ankomma på regeringen, och den

myndighet som regeringen bestämmer, att i intim samverkan med försökskommunerna närmare precisera och reglera verksamheten.

Ett pilotprogram för ökade kommunala insatser för invandrades anpassning bör spänna över ett brett fält – bostaden, förskolan, skolan, myndighetskontakterna, medborgarinformationen osv.

2.1 Bostaden

Kraftfulla insatser för en bättre boendemiljö för alla liksom åtgärder mot bostadssegregation är grundläggande förutsättningar för att invandrarna inte skall missgynnas på bostadsmarknaden.

I en särskild motion reser socialdemokratin krav på ny lagstiftning som ger kommunerna anvisningsrätt till lediga och nybyggda bostäder. Med denna lag kommer kommunerna att få ett bra verktyg i sin hand för effektiv och rättvis bostadsförmedling, något som skulle ge inte minst invandrare och flyktingar ett bättre utgångsläge på bostadsmarknaden. I försökskommunerna blir anvisningsrätten av särskild betydelse, eftersom kommunerna därmed effektivt kan sätta in bostadsförmedlande insatser som en grundläggande del i ett sammanhållet invandrarprogram.

2.2 Barnen och språket

Tidigare ansågs intensiv träning i svenska och olika introduktionsåtgärder vara tillräckliga för att tillgodose invandrarbarnens särskilda behov. Numera vet vi att det också krävs andra insatser av betydligt mer långtgående karaktär för att inte invandrarbarnen skall få en socialt, ekonomiskt och kulturellt svagare ställning än andra barn.

1975 års invandrapolitiska beslut innebär entydigare inriktning på att ge invandrarbarnen möjligheter att vidmakthålla och befästa kunskaperna i hemspråket. Detta är en nödvändig förutsättning för hela deras känslomässiga och intellektuella utveckling.

Med utgångspunkt i denna syn på hemspråkets betydelse för invandrarbarnens möjligheter till en harmonisk personlig utveckling bör nu i försökskommunerna komma till stånd ett samlat program för främjande av invandrarbarnens tvåspråkighet.

Ett sådant program kan innehålla följande moment:

○ Särskilda kampanjer genomförs där kommunerna med information och uppsökande verksamhet når alla berörda föräldrar till förskole- och skolbarn i syfte att öka kunskapen om hemspråkskunskapens grundläggande betydelse. Invandrarernas egna organisationer bör engageras i detta informationsarbete, liksom i verksamhetens planering och genomförande i övrigt.

○ Invandrarbarn i förskola erbjuds hemspråksträning från senast fyra års ålder. Nuvarande statsbidrag för invandrarbarnens hemspråksträning i

förskolan bör i enlighet härmed i försökskommunerna utgå utan begränsning till viss lägsta åldersgrupp.

○ Särskilda medel avsätts för försök med daghemsgrupper och daghemspersonal med samma språk som i hemmet.

○ Försök bör bedrivas att gruppera främst de yngre eleverna så att tvåspråkigheten främjas, samtidigt som en integrering med övriga elever eftersträvas. På lågstadiet kan enspråkiga klasser vara lämpliga om antalet barn i samma ålder och i samma språkgrupp är tillräckligt stort. På mellanstadiet bör en successiv övergång ske så att invandrabarnen och de elever som har svenska till modersmål kan följas åt upp i högstadiet. För nyinvandrade elever och elever med särskilda språksvårigheter kan det, om så är praktiskt möjligt, vara lämpligt att ordna enspråkiga grupper och klasser även på högstadiet.

○ Uppgiften att undersöka vilka resultat som hemspråksreformen hittills har gett och att därmed trygga underlag för överväganden hur den successivt skall utvecklas är nu en uppgift för skolöverstyrelsen i samverkan med bl. a. socialstyrelsen. Den försöksverksamhet som här förordats bör var av särskilt värde i detta sammanhang.

2.3 De vuxna och språket

Kunskaper i svenska språket liksom samhällsorientering är viktiga förutsättningar för en invandrades anpassning till svenska förhållanden. I linje härmed har under gångna år viktiga reformer genomförts. Bl. a. har svenskundervisningen genom studieförbunden byggts ut. Vidare har rätt till svenskundervisning på betald arbetstid införts och förlängts. En särskild utbildning för analfabeter – grundutbildning för vuxna – har inrättats. Studiestödet för dessa elever har förbättrats. Dessa och andra insatser har dock ännu ej fått fullt praktiskt genomslag. Särskilda insatser bör nu prövas i de båda försökskommunerna för att klarlägga reformernas fulla möjligheter, alternativt praktiska begränsningar.

Följande åtgärder skulle kunna prövas:

○ En särskild informationskampanj riktad till samtliga vuxna invandrare i kommunen genomförs i syfte att höja invandrarernas motivation för språkförkovran. Särskild uppmärksamhet ägnas de hemmaarbetande invandrankvinnorna samt dem bland den vuxna invandrarbefolkningen som inte kan läsa och skriva. I informationsarbetet bör förutom kommunen även studieförbunden, kvinnoklubbar och de fackliga organisationerna engageras.

○ Av skilda skäl är behovet av ökade kunskaper i svenska språket och om svenska samhällsförhållanden särskilt stort bland de hemmaarbetande invandrankvinnorna. Därför bör svenskundervisningen via studieförbunden i försökskommunerna särskilt anpassas till dessa kvinnors situation. Detta kan komma till uttryck bl. a. genom uppsökande information och barnpass-

ning i samband med svenskundervisningen, åtgärder som även kan visa sig av värde vid intensifierade insatser för grundutbildning av vuxna. Härutöver bör Studieförbunden beredas möjlighet att ersätta de merkostnader som kan vara förenade med ett deltagande i undervisningen – kostnader som annars kan verka återhållande på invandrarkvinnornas möjligheter att delta i undervisningen. Ersättningen skulle kunna utgå som en särskild timersättning, alternativt som en premie vid fullföljd kurs.

○ Invandrare äger i dag rätt att kostnadsfritt genomgå undervisning i svenska under 240 studietimmar. Undervisningen genomförs i studieförbundens regi. Den enskildes behov av studietid varierar dock. I försökskommunerna bör därför studieförbunden beredas tillfälle att mera individuellt anpassa undervisningens längd med utgångspunkt i den enskildes förutsättningar och behov.

2.4 Ungdomen och skolan

Genomförda undersökningar visar att invandrarungdomarna har ett sämre utgångsläge än svenskfödda ungdomar. De går i mindre utsträckning vidare till annan utbildning efter grundskolan. De har en mycket högre arbetslöshet än svenska ungdomar. Rapporterna om invandrarungdomar som har sociala problem, som upplever störningar i sin kulturella utveckling och allvarliga identitetskriser är illavarslande.

Insatser för invandrarungdomar bör därför bli ett viktigt inslag i försöksverksamheten. Av intresse borde därvid bl. a. bli en kraftig förstärkning av dessa ungdomars studie- och yrkesorientering.

I en särskild motion föreslår socialdemokraterna att studie- och yrkesorienteringen skall byggas ut bl. a. med hänsyn till invandrarelevernas behov av förstärkt studie- och yrkesorientering.

2.5 Invandrarna och myndigheterna

Först genom en god förståelse för svenska samhällsförhållanden kan invandrade förväntas fullt ut kunna tillvarata sina sociala rättigheter och svara upp till sina medborgerliga skyldigheter.

○ Av vikt är därvid att kontakterna med samhällets myndigheter löper smidigt och utan missförstånd. Goda språkkunskaper hos invandrarna är här av största vikt. Lika viktigt är dock ofta att myndigheten genom en god tolkservice kan erbjuda kontakt på invandrares eget språk. TolkserVICEN är i dag ojämnt utbyggd och håller en ojämn kvalitet även i övrigt. Det bör vara av väsentligt värde att som en del i försöksverksamheten bereda statliga och kommunala myndigheter i försökskommunerna särskilda möjligheter att förstärka tolkserviceN såväl volymmässigt som kvalitativt i vad avser tolkarens utbildning och kompetens. Syftet bör vara att närmare utröna vilka

vinster för såväl samhälle som enskilda berörda som kan göras i ett system med fullgod tolkservice.

○ Som ytterligare ett inslag i denna del av den förordade försöksverksamheten borde kunna ingå projekt för bättre information på det egna språket om sociala rättigheter.

2.6 *Invandrarkultur*

De mål för invandringspolitiken som har antagits av riksdagen, på den socialdemokratiska regeringens initiativ, innefattar också kulturell jämlikhet mellan invandrare och svenskar. Det innebär att alla grupper i samhället måste ha möjligheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur och att en kulturell växelverkan skall komma till stånd mellan svenskarna och de språkliga minoriteterna. Det innebär också att invandrarna måste få bättre möjligheter till en kulturellt och socialt berikande fritid och att invandrarna genom kulturpolitiken skall kunna engageras i samhällsdebatten och aktivt delta i den. Den egna skapande aktiviteten inom de olika språkgrupperna måste uppmuntras.

Dessa mål bör komma till uttryck även i försöksverksamheten. Därför bör särskilda medel avsättas för projektstöd till egenverksamheten inom invandrarorganisationerna.

Värdet av en nära kontakt med hemlandets kulturyttringar understryks ofta. Inom försöksverksamheten bör därför kunna öppnas vägar för ett direkt kulturutbyte, där exempelvis kulturarbetare från invandrarernas hemländer bjuds hit för att i förskolor, skolor, organisationer osv. dela med sig av sitt kulturarv.

2.7 *Svenskarna och invandrarna*

Genom sina insatser på arbetsmarknaden och i samhällslivet i stort har invandrarna i hög grad medverkat i välståndsutvecklingen. De har berikat vår kultur och vidgat vår världsbild och våra internationella kontakter.

Invandrarna utför viktiga uppgifter inom arbetslivet. De slitsamma tempojobben i industrin, de påfrestande jobben i servicenäringarna och de allt viktigare människovårdande jobben hos landsting och kommuner besätts i dag i stor utsträckning av invandrare.

Till stor del som en följd av det ekonomiska läget i Sverige har fördomar mot invandrare under de senaste åren kommit i dagen på ett mera brutalt sätt än tidigare. Det finns anledning till djup oro över det invandrarhat som nu gör sig gällande på olika håll i det svenska samhället. Särskilt allvarligt är det när barn och ungdom utsätts för detta. Det är främst i det dagliga umgänget – i bostadsområdena, skolorna och på arbetsplatserna – mellan invandrare och svenskar som vi kan lägga grunden för förtroende och förståelse mellan minoritets- och majoritetsgrupper.

I försöksverksamheten bör kunna ingå en särskild informationskampanj riktad till de svenska kommuninnevånarna. Denna del i försöken skulle få sin särskilda betydelse inte bara genom möjligheterna att denna väg bryta ned allmänna fördomar utan även genom de möjligheter som skulle öppnas att närmare undersöka förutsättningarna för att genom information och kunskap förebygga öppna motsättningar mellan inhemsk och invandrad befolkning.

3. Kostnader och finansiering

Vi har här förordat en flerårig försöksverksamhet i två kommuner. Med utgångspunkt i de synpunkter på den allmänna inriktningen av verksamheten som angivits kan de särskilda kostnader för försöken som bör finansieras över statsbudgeten beräknas till i storleksordningen 4 milj. kr. för ett helt första verksamhetsår. Påbörjas verksamheten den 1 januari 1980 faller hälften härav på budgetåret 1979/80.

Riksdagen bör bemyndiga regeringen att, med utgångspunkt i de riktlinjer som tidigare förordats, under budgetåret 1979/80 stödja försök med intensifierade kommunala anpassningsåtgärder inom en finansiell ram på 2 milj. kr.

Regeringen bör under återstoden av försöksperioden årligen förelägga riksdagen förslag rörande verksamhetens utformning, kostnader och finansiering.

Hemställan

Med hänvisning till vad som anförts hemställs

att riksdagen

1. beslutar att försök med intensifierade anpassningsåtgärder inleds med utgångspunkt i de riktlinjer som förordats i moti-
onen,
2. till Åtgärder för invandrare (D 3.) för budgetåret 1979/80 anvisar
ett i förhållande till regeringens förslag med 2 000 000 kr. förhöjt

reservationsanslag av 14 050 000 kr., varvid dessa extra medel tillgodoförs försöksverksamheten.

Stockholm den 23 januari 1979

OLOF PALME (s)

ERIK ADAMSSON (s)

INGEMUND BENGTTSSON (s)

INGVAR CARLSSON (s)

HANS GUSTAFSSON (s)

BENGT GUSTAVSSON (s)

LILLY HANSSON (s)

LENA HJELM-WALLÉN (s)

PAUL JANSSON (s)

GÖRAN KARLSSON (s)

VALTER KRISTENSON (s)

ANNA LISA LEWÉN-ELIASSON (s)

ESSEN LINDAHL (s)

LISA MATTSON (s)

THAGE PETERSON (s)

ANNA-GRETA SKANTZ (s)

INGVAR SVANBERG (s)